

Przesłanki konkursu

Proces transformacji energetycznej jest nieuchronny. Kluczem do jego skutecznej, szybkiej oraz społecznie akceptowanej realizacji jest zdefiniowanie instytucji, które pełniłyby rolę lidera i promotora dla zmiany. Proponowałyby one nowe technologie, ale też nowych, aktywnych partnerów inwestycyjnych dla kompleksowej transformacji szczególnie w wymiarze energetyki lokalnej.

Potrzebujemy instytucjonalnej siły sprawczej dla realizacji transformacji na rzecz energetyki zdecentralizowanej, funkcjonującej w formule rozproszonej. Taką siłą sprawczą powinien być samorząd terytorialny, który byłby tą szczególną "driving force" dla procesu transformacji, a jednocześnie kreatorem działań na rzecz zmiany, jej "trendsetterem".

Samorząd, z racji formalnych, wynikających z ustawy o samorządzie gminnym i prawa energetycznego, ale także praktyki swojego działania, reprezentuje horyzontalne podejście dotyczące zarówno ciepła, chłodu, energii elektrycznej, jak i efektywności energetycznej w sferze komunalnej oraz lokalnej gospodarki. Poprzez ustawowy mechanizm planowania na rzecz energii, sporządzając założenia i plany dla zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe, samorząd jest instytucjonalnym partnerem dla lokalnych firm, działając na rzecz zintegrowanego rynku energii, a także na rzecz otoczenia infrastrukturalnego ze strony firm dystrybucyjnych poprzez wiążące ich plany zaopatrzenia w energię.

Samorządy są również odpowiedzialne przed swoimi mieszkańcami za jakość ich życia. Udział gospodarstw domowych w krajowym zużyciu energii w Polsce wg GUS w 2021 r. (bez paliw silnikowych) wyniósł 20,2 %. Wydatki gospodarstw domowych na energię w 2022 roku wg GUS stanowiły ca 11,4% w wydatkach ogółem gospodarstw domowych, przy czym ubóstwo energetyczne wg PIE dotyczy 16-30% gospodarstw domowych. Jednocześnie dla ważnego obszaru usług publicznych, które są realizowane przez samorządy, energia jest istotnym kosztem w wydatkach jednostek samorządu terytorialnego, bo w 2022 wyniosła 7,2 mld zł, co stanowi ca 2,5% ich wydatków bieżących.

Regulacje w ramach nowelizowanej dyrektywy 2023/2413 z dnia 18 października 2023 UE zakładają konieczność zmapowania obszarów dla określenia potencjału niezbędnego do instalacji elektrowni produkujących energię odnawialną, a także powiązanej z nimi infrastruktury, takiej jak instalacje sieciowe i magazynowe, w tym do magazynowania energii cieplnej. Oczekuje się także, że powinny być przyjęte plany identyfikujące obszary przyspieszonego rozwoju energii ze źródeł odnawialnych. Dla mapowania obszarów i planów powinno się wykorzystywać plany zagospodarowania przestrzennego opracowywane przez samorządy. Wyznaczane obszary przyspieszonego rozwoju powinny spełniać wymogi wynikające z uwarunkowań środowiskowych. Powinny także być poddane społecznej konsultacji i spójne z zamierzeniami rozwojowymi gmin.

Samorządy z racji swojego usytuowania w systemie regulacji prawa są jedynymi podmiotami zobowiązanymi do całościowego planowania i realizacji na rzecz zintegrowanego rynku energii obejmującego energię elektryczną, ciepło, chłód i kwestie efektywności energetycznej. Warto też zauważyć, że wiele samorządów już wdraża działania w ramach transformacji energetycznej oraz powiązanej z nią polityki na rzecz klimatu, stając się swoistymi przewodnikami dla innych jednostek samorządu w Polsce.